

Timo Purjo

Itsekeskeisyydestä tarkoitukskeskeisyyteen

Viktor Franklin filosofian herättämiä ajatuksia
ihmisenä olemisesta

Timo Purjon muita Viktor Franklin tarkoituskeskeistä filosofiaa ja teoriaa sekä logoterapiaa käsitteleviä kirjoja:

- Mielekäs, merkityksellinen ja tarkoituksellinen elämä. Perustana Viktor Frankl'n ajattelu. 2. laajennettu painos. 2016.
- Arvot ovat ihmisen toiminnan perusta. 2014.
- Viktor Franklin logoteoria - tie arvopitoiseen ja tarkoituksentäyteiseen elämään. 2012.
- Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen - Eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana. Väitöskirja. 2010.

Timo Purjon toimittamia aihepiiriin liittyviä kirjoja:

- Kärsimyksestä rakkauteen. Viktor Frankl Institute Finlandin tutkimuksia 2. 2017.
- Kärsimys ja kuolema elämän tarkoituksen kirkastajina. Viktor Frankl Institute Finlandin tutkimuksia 1. 2015.
- (yhdessä Pyry Hannilan kanssa) Tarkoituskeskeisyys nuorten itsemurhien ehkäisyssä. 2014.
- (yhdessä Heini Lesojeffin, Maria Tervahaudan ja Kalle Videnojan kanssa) Kasvatus arvoihin - arvoa kasvatukseen. 2013.

Lisää aihepiiriin liittyviä kirjoja, joiden kirjoittamisessa tai toimittamisessa Timo Purjo on ollut mukana

- www.logoteoria.net/kirjat-ja-artikkelit

Sisällysluettelo

Miksi tämä kirja?

Elämä kysyy, ihminen vastaa

Ihminen on erityistä ihmisyyttä

Utopia inhimillisistä roboteista

Ihminen on ihme

Täydellisyyden kuvittelu ja tavoittelu

Elämä on helppoa ja vaikeaa

Lumevaikutusta vai henkisten kykyjen ansiota

On vain kaksi ihmisrotua

Samankaltaisuus samanarvoisuuden perustana

Rasistit, maahanmuuttokriittiset ja suvakit

Mitä on suvaitsevaisuus?

Tunnustan olevani suvaitsematon

Yksilöllisyys, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus

Elämän tarkoitus, merkitys ja mielekkyys

Minä olen tämän ajan tärkein henkilö

Vääriä johtopäätöksiä positiivisuudesta ja onnellisuudesta

Kuolemanhalu on elämän pelkoa ja tahdon heikkoutta

Suomesta on tullut perhesuhteiden kehitysmaa

Ainutlaatuisen epätäydellinen ihminen

Työn mielekkyys, merkitys ja tarkoitus ihmisen elämässä

Miten löydän tarkoitusta työstä?

Teoria, käytäntö ja viisaus ammattitaidon perustana
Edistääkö kontrolli ja kuri kouluviihtyvyyttä ja
koululaisten hyvinvointia?
Miten nuorten impulsiivista väkivaltaa voidaan ehkäistä?
Viha tuhoaa ihmisen
Tahdon maailman ilman sotaa - entä Sinä?
Kaikkea ei voi antaa anteeksi
Kiitollisuus on anteeksiantoa merkityksellisempää
Ihmisiä mukamas kiusataan
Kiusaaminen, kidutus, kuolema
Kiusaaminen, viha ja väkivalta
Mitä on kaltoinkohtelu?
Vanhuuteen ei voi kuolla, pitää kuolla diagnoosiin
Kilpailuyhteiskunta inhimillisyyden tuhoajana
Ostopäätökset ratkaisevat ihmiskunnan onnellisuuden
Miksi suurin osa ihmisistä voi huonommin kuin koskaan?
Toivon, että syrjäydyt
Voit itse päättää oletko menestyjä vai häviöjä
Köyhyyteen voi vaikuttaa
Miksi suuria kertomuksia tarvitaan juuri nyt?
Uskonnollinen etiikka
Elämänviisautta filosofiasta
Pahuus on hyvyyden puutosta
Väärin ymmärretty kasvatus
Rajojen puuttumista vai sittenkin jotain muuta?
Kodin kuri ja kylmyys lisäävät rikollisuutta
Kasvatus on parasta syrjäytymisen ehkäisyä
Hyvä kasvatus ei ole mahdollista ilman filosofiaa
Kasvatustaide ja kasvatustieteet

Lastemme kasvun ohjaus arvokkaaseen ja hyvään

Nuoruus on uusi kasvumahdollisuus

Hyvän tekeminen muille ei ole noloa

Mitä on hyvä kasvatus?

Mitä on tarkoituskeskeinen kasvatus?

Viktor Frankl edelläkävijänä ja tiennäyttäjänä

Miksi Viktor Frankl kehitti uuden terapiamuodon?

Mitä logoterapia todella on?

Miten luodaan hyvä henki?

Logoterapia sopii kaikille

Logoterapeutti on ennen kaikkea filosofi

Psykoterapia ja eksistentialismi

Mitä diplomilogoterapeutti tekee?

Miksi tämä kirja?

Ryhdyin kirjoittamaan blogitekstejä tammikuussa 2011, eli heti sen jälkeen, kun olin väitellyt filosofian tohtoriksi. Väitöstutkimuksessani käsittelin nuorten väkivallattomuuskasvatusta Lauri Rauhalan ja Viktor Franklin filosofioiden perustalta. Tavoitteeni oli tieteellistää sitä kasvatusteoriaa, jota olin kehittänyt ja soveltanut käytännön nuorisokasvatustoiminnassani vuodesta 1996 lähtien. Keskeisiksi väitöstutkimukseni aihealueiksi muodostuivat filosofinen holistinen ihmiskäsitys, ihmisen henkiset kyvyt, kasvatusta henkisenä ja eettisenä kasvuna, henkiset ja eettiset arvot sekä oman elämän tarkoitusten etsimisen, löytämisen ja toteuttamisen keinot. Oivalsin, että perustana kasvatuksessa - oli kyse nuoren kasvun tukemisesta ja ohjauksesta tai aikuisen oman henkisen kasvun edistämisestä - on aina oltava tietoinen kannanotto sekä kasvatuksen ihmiskäsitykseen, arvojen olemukseen että kasvatuksen päämääriin. Väitöstutkimuksessani tarkastelemani Rauhalan ja Franklin filosofiat perustuvat ihmiskäsitykseen, jonka mukaisesti ihminen on varsinaisimmin henkiseen ja eettiseen kasvuun kykenevä, arvotajuntansa kautta objektiivisiin arvoihin yhteydessä oleva sekä arvokkaaseen ja hyvään tähtäävä olento. Tämän ihmisyyden ihanteen perusteella selkeni samalla ikään kuin automaattisesti myös nuoren kasvatuksen ja aikuisen itsekasvatuksen suunta ja päämäärä.

Tutkiessani Rauhalan ja Franklin filosofioita oivalsin myös, että logoterapeuttinen ihmisten auttamistoiminta on ennen kaikkea kasvatusta - onhan siinä kyse ihmisen henkisestä

kasvusta kohti arvopitoisempaa ja tarkoituksentäyteisempää elämää. Tai, kuten tämän teoksen nimessä ilmaisen, matkasta itsekeskeisyydestä kohti tarkoitukseskeisyyttä. Eli elämän keskiössä ei olisikaan pelkästään pyrkimys oman hyvän maksimointiin, vaan sen lisäksi suuntautuminen myös kohti toisten ja kaikkien yhteistä hyvää. Kuten Viktor Frankl on eri tavoin ilmaissut koko elämänsä ajan (1905-1997), yhteisen hyvän edistäminen elämän tarkoituksena ja päämääränä on ainoa mahdollinen reitti oman elämän hyvyydelle ja onnellisuudelle.

Olen tähän kirjaan koonnut noin kolmasosan niistä artikkeleista, joita olen vuosien varrella julkaissut kolmessa eri blogissa. Uskon, että ne ovat sekä aikaa kestäviä eli edelleen ajankohtaisia että samalla laajaakin lukijakuntaa kiinnostavia. Yritin ensin ryhmitellä tekstejä jonkinlaisiksi yhtenäisiksi osioiksi, mutta lopulta koin sen jollain tavalla mahdottomaksi ja viime hetkellä luovuin myös sisällysluettelon laatimisesta. Kukin teksti alkaa omalta sivultaan, joten kirjaa selailemalla löytää artikkelien otsikot melko vaivattomasti. Otsikko ei kuitenkaan aina anna mitenkään tyhjentävää kuvaa artikkelin sisällöstä. Siksi en voikaan antaa sinulle rakas lukija muuta ohjetta kuin että aloitat jostain kohdasta ja luet niitä yksi kerrallaan. Ehkä huomaat lopulta lukeneesi vaikka kaikki.

Toivotan sinulle antoisia lukuhetkiä!

Elämä kysyy, ihminen vastaa

Elämä kysyy meiltä joka hetki mihin suuntaan haluamme kulkea ja miten voimakkaasti sitä tahdomme. Itse olen esimerkki riippuvuusherkästä ihmisestä. Olen kuitenkin voinut täysin vapaasti valita ja päättää, mistä olen riippuvainen. Vai olenko ylimalkaan negatiivisesti riippuvainen jostain vai harrastanko positiivisesta jotain. Harrastamisella tarkoitan harrasta suhtautumista, kiinnostusta, omistautumista ja sitoutumista johonkin asiaan, ihmiseen jne. 40 ensimmäistä ikävuottani olin riippuvainen isäni elämälleni kirjoittamasta käsikirjoituksesta. Siihen liittyen työ oli elämäni keskiössä jopa niin, että hylkäsin itseni. Sen jälkeen olen kohta parikymmentä vuotta harrastanut ihmisyyttä ryhtyen etsimään sitä sekä itsestäni että maailmasta. Tällaista harrastuneisuutta en voi pitää millään tavalla kielteisenä, vaikka se on vaikuttanut myös nykyisen ammattini valintaan sekä saanut minut ryhtymään sen ohessa myös tutkijaksi.

Jokainen elää siis tänäänkin loppuelämänsä ensimmäistä päivää. Vaikka menneisyydestään ei pääsekään eroon, on meillä kaikilla mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä tänä päivänä valinnoillamme ja ratkaisuillamme siirrämme menneisyyteemme. Tallennammeko sinne jotain arvokasta vai jotain arvotonta. Mitä enemmän ryhdymme kerryttämään arvokkaita kokemuksia menneisyyden kokemusvarastoomme, sitä valoisammaksi maailmankuvamme muuttuu. Vähitellen menneisyyden arvottomat kokemukset vajoavat niin syväälle, etteivät ne enää jatkuvasti vaikuta nykyiseen elämäämme sitä

varjostaen. Muutos on siis mahdollinen ja oikea ajankohta sen toteuttamisen aloittamiseen on tänään.

Ihmisen sisäinen vapaus, kokemusten maailma, on jotain, mitä kukaan ei voi ottaa pois. Sen avulla voi myös hallita ulkoista maailmaa, vaikka se vaikuttaisi kuinka synkältä tahansa. Toisin sanoen, vaikkei elämää voi sinänsä hallita, voi hallita omaa sisäistä suhtautumistaan siihen. Vaikka ulkona olisi kuinka pimeää, voi sisällä loistaa kirkas valo.

Ihmettelen jatkuvasti sitä kohtaloon uskoa, johon törmään joka puolella ja mitä erilaisimmissa asiayhteyksissä. Ikään kuin ihminen ei voisi millään tavalla vaikuttaa omaan elämäänsä, vaan ajautuisi virrassa kuin ajopuu ties minne. Kuka on määrätty juuttumaan patoon, kuka uppoamaan pohjaan uppotukiksi, kuka ajautumaan jonnekin autiolle rannalle, kuka äärettömälle ulapalle. En usko tähän enkä tietysti voikaan, koska olen kasvatuksen harrastaja uskoen siis ihmisen kasvun ja kehittymisen mahdollisuuksiin. Sekä ihmisen oman tahdon ja sen voiman merkitykseen siinä, miten virroista selviämme ja minne niistä huolimatta tai niiden avulla suuntaudumme.

Ihminen on erityistä ihmisyyttä

Erik Ahlmanin (1892–1952) kuoleman jälkeen ilmestynyt Ihmisyyden probleemi -teos (1953) on hänen ihmisyyttä, arvoja ja moraalialueen koskevan tuotantonsa eräänlainen huipentuma. Ahlmanilta paljon vaikutteita ottaneen, mutta tätä arvostetumman ja näkyvämmän Sven Krohnin (1903–1997) pääteos oli puolestaan Ihminen, luonto ja logos (1981). Hänen myöhäistuotantoonsa kuuluva Etsin ihmistä (1996) on ehkä sittenkin tärkeämpi.

Mitä erityistä ihmisessä on varsinkin eläimiin verrattuna? Ahlman luonnostelee kysymystä vertaamalla hevosta ja ihmistä toisiinsa. Sivumennen sanoen, kerroin 50-vuotishaastattelussa suunnittelevani väitöskirjaa, jossa vertailisin hevosten ja ihmisten laumakäyttäytymistä toisiinsa erityisesti väkivaltarikoksista tuomittujen nuorten aikuisten auttamistoiminnan yhteydessä. Ahlmania en silloin ollut lukenut, mutta olin tehnyt vankityötä useita vuosia ja toisaalta kuunnellut vaimoni kertomaa hevosten käyttäytymisestä.

Ahlman toteaa, että ihminen voi olla enemmän tai vähemmän ihminen, kun taas hevonen on biologisena tosiasiana hevonen ja sillä siisti. Ihminen ei ole vain tosiasia, vaan hän on myös päämäärä. Ihminen voi tietysti vain vegetoidakin, oleilla maailmassa – ajelehtia ja ”hengailia” päämäärättömästi kuin peräsimetön laiva tai laiva ilman kapteenia aavalla merellä. Ihmisen olemassaolon tarkoitus

on kuitenkin paljon enemmän. Ihmisen on tarkoitus tulla ihmiseksi, joka on ihmisyyttä tai inhimillisyyttä.

Ihminen on tietysti myös tosiasia, mutta lisäksi ihmisyyteen kuuluu velvoite ja vaatimus kehittyä ja kasvaa inhimilliseksi. Yksinkertaisia tapa ajatella inhimillisyyttä on pohtia, mikä kaikki on epäinhimillistä ja siten selkeästi jotain muuta kuin inhimillisyyttä. Kun vaadimme inhimillistä kohtelua tai inhimillisiä olosuhteita joillekin ihmisille tai useimmiten joillekin ihmisryhmille, ajatteleminen useimmiten vain epäinhimillisyyden poistamista tai vähentämistä. Ajattelutapa on kuitenkin hyvin suppea. Hedelmällisempää ja eettisempää on pohtia ihmisen ihannetta ja siihen olemuksellisesti kytkeytyviä arvoja.

Sven Krohn puhuu ”ydinihmisestä” tai ”varsinaisesta minästä”, jotka kuulostavat minulle jonain turhan mystisenä. Ikään kuin ihminen olisi jonkinlainen moneen osaan jakautunut persoonallisuus, josta itselleni herää mielikuva jopa mieleltään sairastuneesta ihmisestä. Näistä minun mielestäni hieman harhaanjohtavista ja siksi epäonnistuneista käsitteistä huolimatta Krohn on ihmisyyden ytimessä - josta olisikin parempi puhua selkeyden vuoksi - todetessaan, että siihen kuuluu keskeisesti omatunto ja toisaalta hyvyyden, totuuden ja kauneuden arvot. Viktor E. Frankl määrittelee omantunnon nimenomaan ihmisen sellaiseksi olemukselliseksi osaksi, joka ohjaa ihmistä suuntautumaan kunakin hetkenä kohti näitä ydinarvoja tai varsinaisia arvoja. Kun ihminen elää tällä tavalla todeksi ihmisyyden ihannetta ja siihen kytkeytyviä perimmäisiä arvoja, toteutuu myös hänen elämänsä ja maailmassa olemisensä tarkoitus.

(Blogini perustuu Eero Ojasen Järjen valossa - kirjan herättämiin ajatuksiin.)

Utopia inhimillisistä roboteista

Ihastuin Helsingin Sanomissa 28.11.2016 olleeseen Lauri Tähtisen ja Antti Törmäsen Vieraskynä-kirjoitukseen ”Robotit eivät voi vastata kaikkiin kysymyksiimme”. He kirjoittavat:

On ainakin kolmenlaisia ongelmia. Joidenkin ratkaisemiseen on jo olemassa kaava. Toisiin on ensin kehitettävä kaava, josta ratkaisu johdetaan. Lisäksi on ongelmia, joihin ei voi luoda kaavaa. Ne ovat liian monimutkaisia ja sisältävät vaikeasti määriteltäviä vuorovaikutussuhteita.

Robotisaatio merkitsee, että ihmistä ei tarvita kaavamaiseen työhön. Niinpä kahdessa ensimmäisessä ongelmatyypissä ihmisen tehtäväksi jää luoda koneäly, joka pystyy ratkaisemaan sekä kaavan että ongelman. Kaavattomien ongelmien ratkaisu jää ihmisen vastuulle.

Näitä ongelmia, joiden ratkaisemiseen ei ole mahdollista luoda kaava, he kuvailevat seuraavasti:

Miksi sodimme, miten yhteiskunnallista eripuraa voi ehkäistä, mikä on kaunista tai millainen talousfilosofia vastaa ihmiskäsitystämme? Nämä ovat kysymyksiä, joihin kaava tai robotti ei vastaa.

Varsinkin kaikki arvoja ja arvottamista sekä elämän mielekkyyttä, omaa merkityksellisyyttä maailmassa ja oman toiminnan tarkoituksellisuutta koskevat kysymykset jäävät

roboteille opetettavissa olevien asioiden ulkopuolelle. Jonkin asian tai jonkun ihmisen - oman tai jonkun toisen - toiminnan eettisen hyvyyden arviointi tulee ikuisesti jäämään ihmisen itsensä tehtäväksi. Ja eivätkö juuri tällaiset kysymykset ole kaikkein tärkeimpiä sekä ihmiskunnan että koko maailman tulevaisuuden kannalta. Alkaen kaikkein pienimmistä arkisista teoista joita jatkuvasti teemme ja niiden vaikutusten eettisyyden arvioinnista.

Käytännössä kyse on siitä, että ihmisen tajunta on monitasoinen. Filosofisessa ihmiskäsitysajattelussa puhutaan yleensä kahdesta tasosta, alemmasta psyykkisestä ja korkeammasta henkisestä. Molemmat ovat osa inhimillistä tajuntaa ja ne ovat myös riippuvuussuhteessa toisiinsa ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa.

Psyykkinen, josta psykologiassa käytetään nimitystä psyyke, toimii kausaalisten syyseuraussuhteiden mukaisesti. Nämä kausaaliset syyseuraussuhteet noudattavat yleisiä lainalaisuuksia joiden mukaisesti ensimmäinen ilmiö aiheuttaa toisen. Tällöin voidaan olettaa, että joidenkin edeltävien olosuhteiden eli syiden vallitessa siitä seuraa välttämättä jokin määrätty seuraus. Kyse on siis edellä mainitusta kaavamaisuudesta, jonka mukaisesti siis myös tajuntamme alempi psyykkinen taso toimii. Kaikkeen siihen, mitä voimme psyykkisestä tapahtumisestamme tiedostaa, on jo olemassa kaava, ja kaikkeen siihen, mikä on tiedostamatonta psyykkisessä tapahtumisessamme, voidaan todennäköisesti kehittää jokin kaava. Ja kaikki tämä voidaan siis myös ohjelmoida robottien "tekoälyyn".

Robottien kehittäjät näyttävät yleisesti uskovan, että ihmisen tajunnassa kaikki asiat tapahtuvat vääjäämättä ilman, että tapahtumien kulkuun pystyy millään tavalla vaikuttamaan. Kaikki, mikä tapahtuu, tapahtuu siis

välttämättä niin kuin tapahtuu, eikä mikään voisi tapahtua toisin. Olisimme sen mukaisesti täysin vailla minkäänlaista omaa tahtoa, joka on täysin käsittämätön ajatus. Tällaiseen näkemykseen perustuvassa maailmassa jokainen ihmisen tekemä teko olisi väistämätön eikä hän voisi valita mitä hän tekee eri tilanteissa.

Ihminen on kuitenkin arkijärkeenkin perustuvan ymmärryksen mukaisesti perusolemuksestaan olento, jolla on myös *valinnan ja tahdon vapaus*, jonka perusteella hän kykenee riippumattomasti ja vapaasti ottamaan kantaa sisäisiin (biologisiin ja psykologisiin) ja ulkoisiin (sosiologisiin) elämänsä ehtoihin ja edellytyksiin. Ihmisellä on näin ollen aina määrätty vapausaste tai liikkumavara, jonka rajoissa hän voi vapaasti muokata omaa elämäänsä kulloinkin tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaisesti. Tämä vapaus perustuu ihmisen henkiseen ulottuvuuteen. Koska se on välttämättömästi vapaa tehdessään ratkaisuja ja valintoja, ei sitä voida teknologian kaikkivoipaisuuden nimiin vannovien utooppisista haavekuvista huolimatta koskaan ohjelmoida millään tavalla.

Ihmisen henkinen tajunnallinen taso on ennen kaikkea arvottava, se kaikkein inhimillisin ihmispersonassa, jonka avulla ihmisestä voi tulla eettinen subjekti ja vastuullinen persoona. Se edustaa siis ihmisessä sitä, mitä ihminen varsinaisimmillaan on. Ja sitä, mikä tulee erottamaan ihmisen aina roboteista ja muista teknologian mekaanisista aikaansaannoksista.

Viime aikoina on puhuttu paljon palveluroboteista, joista kehittyneimpiä kutsutaan jopa ihmiseen viittaavasti humanoideiksi. Niiden yhdeksi ominaisuudeksi on kerrottu, että ne osaavat tunnistaa käyttäjän tunnetiloja. Varmasti osaavatkin, koska ihmisen erilaiset perustunteuksiin liittyvät tunnevireet, hyvään ja pahaan oloon tai

tyytyväisyyteen ja tyytymättömyyteen liittyvät tuntemukset, ovat olemukseltaan psyykkisiä. Joten ne toimivat kausaalisten syyseuraussuhteiden mukaisesti eli siten kaavamaisesti, että ne ovat robottiinkin ohjelmoitavissa. Sen sijaan arvottavat tunteet, kaikkalainen arvojen ymmärtäminen, soveltaminen ja niihin suuntautuminen, tapahtuvat sellaisten olemukseltaan henkisten kykyjen avulla, joista ei voida millään keinoilla luoda mitään kaavaa. Ihmisen vapaa tahto ja tahto suuntautua kohti jotain arvokasta ja tarkoituksellista, eivät ole ohjelmoitavissa.

Mainitsemani artikkelin kirjoittajat toteavat tekstinsä loppuksi: "Humanismi on robotisoidun tulevaisuuden salasana". Mikään ei voi korvata ihmistä siinä tehtävässä, mikä ihmisellä maailmassa on. Ja se tehtävä on toteutettavissa ainoastaan ihmispersoonien henkisten kykyjen ja voimavarojen avulla.

Ihminen on ihme

Nykysuomen etymologisen sanakirjan mukaan sanan *ihminen* alkuperää ei ole kyetty määrittelemään. Yksi ehdotus on ollut *ihme*, mutta se on kuitenkin torjuttu epätodennäköisenä. Mielestäni se tulkinta kuvastaa kuitenkin oivallisesti, mistä ihmisenä olemisessa ja koko elämässä on kysymys.

Vaikka tiede etsii epätoivon vimmalla kaiken selitystä kehoamme kuuluvasta puolestatoista kilosta solumassaa, eli aivoistamme, ihmisen arvoitus ei tule ratkeamaan koskaan – varsinkin, kun koko tutkimuskohde on väärä eli kysymyksessä on kategoriavirhe. Kategoriavirhe on virhe, jossa jostakin asiasta – tässä tapauksessa aivoista – käytetään sellaisia käsitteitä, jotka soveltuvat ainoastaan johonkin täysin toista tyyppiä (kategoriaa) olevaan asiaan – tässä tapauksessa tajuntaan, tietoisuuteen tai mieleen. Kategoriavirheessä siis jokin ominaisuus – tajunnallisuus, tietoisuus, mielellisyys – liitetään sellaiseen asiaan – pelkkiin aivoihin – jolla ei voi olla tätä ominaisuutta.

Sama kohtalo koskee avaruuteen ja taivaankappaleisiin kohdentuvaa tutkimusta, joka pyrkii löytämään selityksen kaiken olemassaololle ja erityisesti elämän synnylle. Ihmisen on jostain syystä vaikea sietää avoimeksi jääviä, suuria kysymyksiä, joita filosofit ovat kautta aikojen pohtineet tietoisina niiden ratkaisemattomuudesta. Filosofit, totuuden etsijät, eivät koskaan oleta löytävänsä sellaisia vastauksia, joiden jälkeen ei jäisi kysyttävää.

Kaikki tähän maailmaan syntyvät lapset ovat ihmelapsia. Tapasin juuri yhden sellaisen, poikani Okon ja hänen vaimonsa Johannan maailmaan ja perheeseensä vastaanottaman ihmeen. Pienen suloisen tyttölapsen, pikku-Purjon, idun, josta on tullut jo pieni taimi. Ja jota tulee ravita ja rikastaa kaikella mahdollisella arvokkaalla ja hyvällä. Uskon vanhempiensa kykenevän täyttämään tämän "rakkauden viljelytehtävänsä" erinomaisesti. Vaarina olen uudessa roolissani myös innostunut tästä uudesta purjoilun muodosta.

Jokainen ihminen on arvokas omalla ainutkertaisella ja ainutlaatuisella tavallaan - kaikkine epätäydellisyyksineen, vajavaisuuksineen ja keskeneräisyyksineen. Olemme kaikki täydellisen epätäydellisiä ihmisiä ja sellaisena ehdottoman, täyden rakkauden osaksemme ansaitsevia. Jokaiseen ihmiseen sisältyvällä ihmisyydellä on itseisarvo, jota edustamme pelkästään olemalla ihminen.

Ihmisarvo on etiikan peruskäsite, joka korostaa, että jokaisen ihmispersonan yksilöllinen olemassaolo on yhteisönkin kannalta loukkaamaton perusarvo, jota tukee suojella ja vaalia. Kyse on siis siitä, että tunnustetaan ja kunnioitetaan sekä lasten että kaikkien muidenkin ikäisten ihmisten luonnollisia oikeuksia, heidän ihmisoikeuksiaan. Pyyteetön rakkaus on eräs tällainen ihmisoikeus. Voidaan puhua myös lähimmäisenrakkaudesta sekä suppeassa että laajassa mielessä. Tämän päivän globaalissa maailmassa olemme yhä lähempänä toisiamme saadessamme monenlaista tietoa ja ymmärrystä vaikkapa toisella puolella maailmaa elävistä ihmisistä. Vastuullamme ja luonnollisena velvollisuutenamme on joka tapauksessa tunnustaa ja antaa rakkauttamme sekä sanoin että teoin kaikkein lähimmäisimmille ihmisille, lapsillemme ja kaikille perheenjäsenillemme. Mitä eettisesti herkempi ihminen on, sitä laajemmalle hänen rakkautensa ulottuu.

Ihminen ei ole makkara, jolla on alku- ja loppupää. Vaikka pieni vaipoissa oleva lapsi hieman sellaista saattaa ulkoisesti muistuttaakin. Ihminen on sen sijaan osa pitkää tapahtumasarjaa, menneiden ja tulevien sukupolvien jatkumoa. Olemme osa elämän virtaa, jossa me itse ihmisinä samoin kuin itse virtakin eli elämä on kaiken aikaa liikkeessä, muutoksessa. Mikä on yksittäisen ihmisen elämän tarkoitus? Stefan Einhorn luonnehtii sitä kirjassaan *Ihmisen tehtävä* seuraavasti:

Minä ja sinä emme tietenkään voi yksin ratkaista kaikkia suuria kysymyksiä, mutta se ei estä meitä toimimasta niin kuin koko maailman kohtalo olisi harteillamme. Tämän näkemyksen mukaan jokaisen on kannettava oma osuutensa vastuusta maailmasta. Meidän on aloitettava itsestämme ja ymmärrettävä tehtäväksemme, että jätämme maailman jonakin päivänä vähän parempana kuin se oli tullessamme.

Jari Ehrnrooth esittää Helsingin Sanomissa 10.1.2015 olleessa, Jaakko Lyytisen tekemässä haastattelussa *Havaintoja nolatilasta* oman näkemyksensä:

Kunnioita ja rakasta lapsiasi niin, että kauan eläisit heissä kuolemasi jälkeen, ja että he voisivat kehittyä paremmiksi ihmisiksi kuin sinun on koskaan suotu tulla.

Nämä ovat hyviä elämänohjeita sekä itsellemme omaa elämäämme varten että lastemme kasvatusta silmällä pitäen. En usko, että koskaan tulen saavuttamaan sitä ihmisyyden tasoa, jota äitini edusti, mutta uskon vahvasti siihen, että poikani Okko tulee ylittämään kaiken sen, mihin tulen itse pääsemään (ilman, että otan siitä eli Okon saavutuksista elämässään minkäänlaista ansiota itselleni). Okon ja Johannan vastuulla on puolestaan, mitä pikku-

Purjosta kehkeytyy. Ja jos suinkin voin tehdä jotain hänen elämänsä hyvyyden eteen, lupaan yrittää parhaani...

Ihminen on arvoitus. Ihminen on aina arvoitus myös itsellensä ja mitä tietoisemmaksi itsestämme tulemme, sitä useimmin joudumme ihmettelemään - sekä myönteisesti yllättyen että myös pettyen verrattuna odotuksiimme - mitä kaikkea voimmekaan olla. Kokototuus itsestämme samoin kuin läheisimmistä ihmisistämme ei paljastu koskaan. Tietoisuus itsestämme paljastuu meille elämämme aikana vähä vähältä, mutta joudumme ennen pitkää nöyrinä tunnustamaan, että keskeneräisyys on meidän samoin kuin kaikkien muidenkin ihmisten osa.

Tilanne on samankaltainen jokaisella ihmisellä, joka joutuu tekemään elämäksi kutsuttua matkaansa joka päivä ja tyytymään siihen, että vasta kuolemansa hetkellä hän saattaa tietää, mitä hän ihmisenä ja persoonana oli ja minkä laatusena hänen täällä maailmassa olemisensa toteutui. Kysymykseen kukin voikin vastata vain pyrkimällä elämään mahdollisimman hyvin sekä itsensä, kaikkien toisten että koko ihmiskunnan ja lopulta koko maailmankaikkeuden kannalta. Vaikka osuutemme on ehkä - kuten minulle eräs kyyninen ihminen joskus totesi - kuin kärpäsen surina avaruudessa, on sillä kuitenkin oma merkityksensä osana kokonaisuutta, koska miljardien kärpästen parvi vaikuttaa jo olennaisella tavalla maailman kulkuun. Hyvässä ja pahassa - riippuen siitä, kumman edistämisen vuoksi me kärpäset tai ihmisoliot elämämme elämme.

Keskeneräisyys on kohtalomme, mutta samalla se merkitsee jatkuvaa mahdollisuutta muuttua paremmaksi, kasvaa ja kehittyä kohti kaikkea arvokasta ja hyvää. Voimme myös sekä paikata omia aiempia tekemisiämme ja ennen kaikkea tekemättä jättämisämme, että myös aiempien sukupolvien huonoja tekoja. Voimme edetä askel kerrallaan

avoimina kaiken aikaa uudelle, inhimillisemmälle, pyrkien saavuttamaan oman - vain itselle kuuluvan - olemuksemme ilmentymän humanisoitumisena (lajinsa kaltaiseksi tulemisena). Eli kehittyä ihmiseksi oman ihmisyyden toteuttajana ja täydellistäjänä. Tällaisen omalle keskeneräisyydelle avoimuuden perusteella ihminen ymmärtää itsensä arvoja vastaanottavana ja itse arvostavana, tuntevana ja toimivana. Ihmisessä kehkeytyvät myös ilmeisimmin inhimilliset - eli henkiset ja eettiset - tunteet ja arvot, kuten hyvyys, kauneus, rakkaus, totuus, kunnioitus ja kiitollisuus. (Ks. Salomaa, J. E. 1943. Yleinen kasvatustoppi. Helsinki: WSOY.)

Salomaa korostaa myös ihmisen yksilöllisen näkökannan suhteellisuutta. Tällä hän tarkoittaa, että yksilö voi kasvaa omanlaatuiseksi ja henkisesti eläväksi vain yhteisössä, yhteisön taholta tulevien vaikutusten ja sen asettamien tehtävien piirissä. Vastaavasti yhteisöä voidaan pitää sanan perimmäisessä merkityksessä yhteisöllisenä vain, kun siitä ei muodostu homogeeninen joukko, vaan selväpiirteisesti yksilöllisten ihmisten keskinäisen yhteenkuulumisen ilmentymä. Yksilö jää siten kaikkine yksilöllisine, henkisine ja eettisine rikkauksineen ja erityisyyksineen arvottomaksi, jollei hän elä ja toimi yhteisön olennaisena, henkistä ja eettistä kulttuuria rakentavana ja kehittäjänä jäsenenä. Yksilö onkin siksi kasvatettava pelkkää yksilöllisyyttään ylemmäksi, persoonallisuudeksi, johon sisältyy olemuksellisesti se, että hän on erikoislaatuksineen yhteisön arvokas, sen henkistä ja eettistä kulttuuria rakentava jäsen. Toisin sanoen kasvatustoppi ei ole vain yksilön yksilöllisen henkisen kehityksen auttamista - eikä myöskään ihmiskunnan kulttuuriperinnön siirtämistä kasvatettavaan, eli sosialisatiota - vaan kasvatettavan yksilöllisen henkisen kehityksen integroimista yhteisöllisen henkisen kulttuurielämän kehittymiseen arvopitoisella tavalla.

Ymmärrän Salomaan tarkoittavan sitä, että inhimillisen kasvun päämääränä on, että kasvatusvaikuttamisen piirissä oleva yksilö, lapsi ja nuori, toimii aikuistuessaan tien rakentajana yhteisen kulttuurin kehitykselle ja sen nousulle aiempaa korkeampien henkisten ja eettisten arvojen tasolle. Tämä edistää myös yksilön omaa hyvää, hänen yksilöllistä hyvinvointiaan sitä kautta, että hän toteuttaa omaa elämisen tarkoitustaan edistämällä toisten ja kaikkien yleistä hyvää. Tämän on todettu lukuisissa tutkimuksissa olevan myös ainoa tapa lisätä kestävästi, pysyvästi omaa hyvinvointiaan.

Ihmiselle jää ikuisesti vapaus ajatella yli rajojen. Ajatella ajatuksia, jotka jättävät avoimiksi lukuisia, ennakoimattomia teitä. Ihmisellä riittää siis ikuisesti ajateltavaa. Hyvä niin. Jäämme kaikki epätietoiseksi ainakin elämän ja ihmisenä olemisen perimmäisen tarkoituksen osalta. Elämämme ja olemassa olemisemme loppu jäävät vastausta vaille, avoimeksi. Kaikki voinevat kuitenkin kokea hämäryyden ja hämmentyneisyyden lisäksi syvää kunnioitusta sen edessä mitä maailmasta ja ihmisestä jää arvoitukseksi. Sietäkäämme ja mieluiten hyväksykäämme keskeneräisyyden ja avoimuuden. Hylätkäämme turhan ihmisen kaikkivoipaisuuteen ja tiedeuskoon perustuvan tavoitteemme kaiken selittäviin ja yksinkertaisiin vastauksiin sellaisissa ikuisissa ja mutkikkaissa kysymyksissä, joille ihmisinä emme voi löytää vastausta. Viimeisin sana on yksinkertaisesti ihmetys.

Täydellisyyden kuvittelu ja tavoittelu

Huomaan jatkuvasti ihmisten kompuroivan elämässään erilaisista täydellisyyteen liittyvistä harhakuvista johtuen. Kompurointi aiheutuu joko siitä, että henkilö kuvittelee olevansa täydellinen tai sitten siitä, että hän tavoittelee kaikessa tekemisessään ja jopa olemisessaan täydellisyyttä.

Ensiksi mainittu oire liittyy usein narsismiin. Narsistiseksi tulkitun persoonallisuuden omaava henkilö ei välttämättä edes huomaa kompuroivansa elämässään ennen kuin hän kompastuu todella pahoin ja kaatuu kivuliaasti syvään kuoppaan. Siihen asti hän vain elelee ja odottaa kaikkien kohtelevan tai suorastaan palvovan häntä täydellisenä. Täysin sietämättömäksi hän kokee kaiken sellaisen kohtelun, joka vaarantaa hänen kuvitelmaansa itsestään. Tällaisissa tilanteissa hän joutuu tunnemyrskyn valtaan ja kadottaa henkisen aikuisuutensa taantuen kiukuttelevaksi ja mieltään osoittavaksi pikkulapseksi.

Toiseksi mainittu oire ilmenee huonona kykynä hyväksyä itsessään tai tekemisissään mitään, mikä ei hipoa täydellisyyttä. Tavoitteen mahdottomuus aiheuttaa turhaa tuskaa ja kärsimystä. Koska rima on mahdottomissa korkeuksissa, seurauksena on usein myös epäonnistuminen saada aikaan edes keskitason suoritusta. Ja kävi niin tai näin, kokee henkilö itse kaiken aikaa epäonnistuvansa ja olevansa jopa ihmisenä jollain tavalla epäonnistunut, epäkelpo.